

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 9 februari 2012*

”Begäran om förhandsavgörande — Tillnärmning av lagstiftning — Immaterialrätt — Upphovsrätt och närstående rättigheter — Direktiven 93/83/EEG, 2001/29/EG, 2006/115/EG och 2006/116/EG — Fördelning av nyttjanderätten till ett filmverk, genom avtal, mellan verkets huvudregissör och dess producent — Nationella bestämmelser enligt vilka den rätten uteslutande tillkommer filmproducenten — Möjlighet att göra ett undantag från den regeln genom ett avtal mellan parterna — Efterföljande ersättningsanspråk”

I mål C-277/10,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Handelsgericht Wien (Österrike) genom beslut av den 17 maj 2010, som inkom till domstolen den 3 juni 2010, i målet

Martin Luksan

mot

Petrus van der Let,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden K. Lenaerts samt domarna J. Malenovský (referent), R. Silva de Lapuerta, G. Arestis och T. von Danwitz,

generaladvokat: V. Trstenjak,

justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 5 maj 2011,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Martin Luksan, genom M. Walter, Rechtsanwalt,
- Petrus van der Let, genom Z. van der Let-Vangelatou, Rechtsanwältin,
- Österrikes regering, genom C. Pesendorfer, i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom N. Díaz Abad, i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

— Europeiska kommissionen, genom J. Samnadda och F.W. Bulst, båda i egenskap av ombud,
och efter att den 6 september 2011 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av
 - artiklarna 2 och 4 i rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området (EGT L 346, s. 61),
 - artiklarna 1 och 2 i rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel (EGT L 248, s. 15),
 - artikel 2 i rådets direktiv 93/98/EEG av den 29 oktober 1993 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EGT L 290, s. 9; svensk specialutgåva, område 13, volym 25, s. 75), och
 - artiklarna 2, 3 och 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationsområdet (EGT L 167, s. 10).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan huvudregissören av en dokumentärfilm, Martin Luksan, och producenten av samma film, Petrus van der Let. Målet avser genomförandet av det avtal genom vilket den förstnämnde överlät sin upphovsrätt och viss nyttjanderätt till nämnda film till den sistnämnde.

Tillämpliga bestämmelser

Den internationella rätten

Bernkonventionen

- 3 Artikel 14 bis i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (reviderad i Paris den 24 juli 1971), i dess ändrade lydelse av den 28 juli 1979 (nedan kallad Bernkonventionen), har följande lydelse:
 - ”1) Utan inskränkning i de rättigheter som tillkommer upphovsman till verk som kan ha blivit bearbetat eller återgivet skyddas filmverk som originalverk. Innehavaren av upphovsrätten till filmverket åtnjuter samma rättigheter som upphovsmannen till ett originalverk, däri inbegripet de rättigheter som avses i föregående artikel.
 - 2)
 - a) Det är förbehållet lagstiftningen i det land där skydd påkallas att bestämma vilka personer som är innehavare av upphovsrätt till filmverk.

- b) I de unionsländer, vilkas lagstiftning bland rättsinnehavaren till filmverk räknar upphovsmän som lämnat bidrag till filmverkets framställning, kan dessa upphovsmän dock icke motsätta sig filmverkets mångfaldigande, spridning, offentliga framförande, överföring till allmänheten med tråd, utsändning genom radio samt återgivande till allmänheten och ej heller återgivande av talade inslag i text eller översättning av dem till annat språk, allt dock under förutsättning att nämnda upphovsmän åtagit sig att lämna bidrag som nu sagts och ingen överenskommelse av motsatt eller särskilt innehåll träffats.
- c) Det ankommer på lagstiftningen i det unionsland där filmverkets producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort att bestämma om åtagande som avses under b) skall vara skriftligt avtal eller innefattas i en därmed likvärdig skriftlig handling. Emellertid kan i lagstiftningen i det unionsland där skydd påkallas bestämmas, att sådant åtagande skall vara skriftligt avtal eller innefattas i en därmed likvärdig skriftlig handling. De länder som gör bruk av denna rätt skall skriftligen meddela generaldirektören, varom denne genast underrättar alla andra unionsländer.
- d) Med 'överenskommelse av motsatt eller särskilt innehåll' avses varje inskränkande villkor som kan vara fogat till åtaganden som nyss sagts.

3) Om icke annat föreskrives i den inhemska lagstiftningen äger bestämmelserna under 2. b) icke tillämpning på upphovsmän till scenariotexter, dialoger och musikaliska verk, som skapats särskilt för framställningen av filmverket, och ej heller på dettas huvudregissör. Emellertid skall de unionsländer, vilkas lagstiftning ej innehåller bestämmelser om tillämpning av stadgandena under 2. b) på huvudregissören, skriftligen meddela generaldirektören, varom denne genast underrättar alla andra unionsländer.”

WIPO:s fördrag om upphovsrätt

- 4 Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO) antog den 20 december 1996 WIPO:s fördrag om upphovsrätt. Detta fördrag godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2000/278/EG av den 16 mars 2000 (EGT L 89, s. 6).
- 5 I artikel 1.4 i WIPO:s fördrag om upphovsrätt föreskrivs att avtalsparterna ska följa artiklarna 1–21 i Bernkonventionen.

Unionsrätten

Direktiv 93/83

- 6 I artikel 1.5 i direktiv 93/83 föreskrivs följande:
- ”I detta direktiv anses ett filmverks eller audiovisuellt verks huvudregissör som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän. Medlemsstaterna kan föreskriva att andra kan anses som medupphovsmän.”
- 7 I kapitel 2, med rubriken ”Programutsändning via satellit”, i samma direktiv återfinns artikel 2 med rubriken Sändningsrättigheter. I nämnda artikel 2 anges följande:
- ”Medlemsstaterna skall föreskriva ensamrätt för upphovsmannen att ge tillstånd till överföring till allmänheten via satellit av upphovsrättsliga verk enligt de bestämmelser som anges i detta kapitel.”

Direktiv 2001/29/EG

8 Skälen 5, 9–11, 20, 31 och 35 i direktiv 2001/29 har följande lydelse:

”(5) Genom den tekniska utvecklingen har formerna för skapande, produktion och utnyttjande mångfaldigats och diversifierats. Även om detta inte kräver nya begrepp för skyddet inom området för immaterialrätt, bör den nu gällande lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter anpassas och kompletteras för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den ekonomiska verkligheten, t.ex. de nya utnyttjandeformerna.

...

(9) Utgångspunkten för en harmonisering av upphovsrätt och närstående rättigheter måste vara en hög skyddsnivå, eftersom dessa rättigheter har en avgörande betydelse för det intellektuella skapandet. Skyddet av dem bidrar till att bevara och utveckla kreativiteten och gagnar upphovsmän, utövande konstnärer, producenter, konsumenter, kultur, näringsliv och allmänhet. Immaterialrätt har därför erkänts som en integrerad del av äganderätten.

(10) För att upphovsmännen och de utövande konstnärerna skall kunna fortsätta med sin skapande och konstnärliga verksamhet måste de få en skäligen ersättning för utnyttjandet av sina verk och detsamma gäller producenterna som måste kunna finansiera denna verksamhet. De investeringar som krävs för att producera varor, t.ex. fonogram, filmer eller multimedieprodukter, och tjänster, t.ex. sådana som tillhandahålls på begäran, är betydande. Ett tillfredsställande rättsligt skydd av immateriella rättigheter är nödvändigt för att säkerställa sådan ersättning och för att möjliggöra en tillfredsställande avkastning på investeringarna.

(11) Ett effektivt och strikt system för skydd av upphovsrätten och närstående rättigheter är ett av de viktigaste sätten för att se till att det europeiska kulturskapandet och den europeiska kulturproduktionen får nödvändiga resurser och för att värna om skapande och utövande konstnärers självständighet och värdighet.

...

(20) Detta direktiv bygger på de principer och regler som redan fastlagts genom de direktiv som nu är i kraft på området, särskilt [rådets direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram (EGT L 122, s. 42; svensk specialutgåva, område 17, volym 1, s. 111), i dess lydelse enligt direktiv 93/98, direktiv 92/100 i dess lydelse enligt direktiv 93/98, direktiv 93/83, direktiv 93/98 och Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser (EGT L 77, s. 20)], samt utvecklar och sätter in dem i ett sammanhang, nämligen informationssamhället. Bestämmelserna i detta direktiv bör inte påverka bestämmelserna i de direktiven, om inte annat föreskrivs i detta direktiv.

...

(31) En skäligen avvägning mellan rättigheter och intressen hos de olika kategorierna av rättsinnehavare samt mellan de olika kategorierna av rättsinnehavare och användarna av skyddade alster måste upprätthållas. ...

...

(35) När det gäller vissa undantag eller inskränkningar bör rättsinnehavarna få rimlig kompensation för att ge dem skäligen ersättning för användningen av deras skyddade verk eller andra alster. Vid fastställande av formen, de närmare bestämmelserna om och den eventuella nivån på denna

rimliga kompensation bör de särskilda förhållandena i varje enskilt fall beaktas. När dessa förhållanden bedöms är ett värdefullt kriterium den eventuella skadan för rättsinnehavarna av åtgärden i fråga. ...”

9 I artikel 1.2 i direktiv 2001/29 föreskrivs följande:

”Med undantag av de fall som anges i artikel 11 skall detta direktiv inte på något sätt påverka befintliga gemenskapsbestämmelser om

...

- b) uthyrnings- och utlåningsrättigheter samt vissa [upphovsrätten] närstående rättigheter på immaterialrättens område,
- c) upphovsrätt och närstående rättigheter beträffande satellitsändningar och vidareändringar via kabel av program,
- d) skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter,

...”

10 I artikel 2 i samma direktiv, med rubriken ”Rätten till mångfaldigande”, föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva en ensamrätt att tillåta eller förbjuda direkt eller indirekt, tillfälligt eller permanent, mångfaldigande, oavsett metod och form, helt eller delvis

- a) för upphovsmän: av deras verk,
- b) för utövande konstnärer: av upptagningar av deras framföranden,
- c) för fonogramframställare: av deras fonogram,
- d) för framställarna av de första upptagningarna av filmer: av original och kopior av deras filmer,
- e) för radio- och televisionsföretag: av upptagningar av deras utsändningar, trådöverförda såväl som luftburna, inklusive kabel- och satellitsändningar.”

11 I artikel 3 i samma direktiv, med rubriken ”Rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten”, anges följande:

”1. Medlemsstaterna skall ge upphovsmän en ensamrätt att tillåta eller förbjuda varje överföring till allmänheten av deras verk, på trådbunden eller trådlös väg, inbegripet att verken görs tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dessa verk från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

2. Medlemsstaterna skall ge ensamrätt att tillåta eller förbjuda tillgängliggörandet för allmänheten, på trådbunden eller trådlös väg, på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer,

- a) för utövande konstnärer: av upptagningar av deras framföranden,
- b) för fonogramframställare: av deras fonogram,

- c) för framställarna av de första upptagningarna av filmer: av originalet och kopior av deras filmer, och
- d) för radio- och televisionsföretag: av upptagningar av deras sändningar, trådöverförda såväl som luftburna, inklusive kabel- och satellitsändningar.

3. De rättigheter som avses i punkterna 1 och 2 skall inte anses vara konsumerade genom någon form av överföring till allmänheten eller genom att alster görs tillgängliga för allmänheten enligt denna artikel.”

- 12 Artikel 5 i samma direktiv har rubriken ”Undantag och inskränkningar”. I artikel 5.2 b och 5.5 föreskrivs följande:

”2. Medlemsstaterna får föreskriva undantag eller inskränkningar från den rätt till mångfaldigande som avses i artikel 2 i följande fall:

...

- b) För mångfaldigande på alla typer av medier utfört av en fysisk person för privat bruk och där syftet varken direkt eller indirekt är kommersiellt, under förutsättning att rättsinnehavarna får rimlig kompensation varvid hänsyn skall tas till huruvida de tekniska åtgärder som avses i artikel 6 har tillämpats på det berörda verket eller alstret eller inte.

...

5. De undantag och inskränkningar som föreskrivs i punkterna 1, 2, 3 och 4 får endast tillämpas i vissa särskilda fall som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket eller annat alster och inte oskäligt inkräktar på rättsinnehavarnas legitima intressen.”

Direktiv 2006/115/EG

- 13 Direktiv 92/100 har upphävts genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EUT L 376, s. 28). I sistnämnda direktiv kodifieras och återges, i motsvarande ordalag, bestämmelserna i direktiv 92/100. Med beaktande av tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen (mars 2008), är direktiv 2006/115 tillämpligt i tiden (*ratione temporis*). Det är således mot bakgrund av det direktivet som domstolen kommer att lämna ett förhandsavgörande med avseende på de frågor som den hänskjutande domstolen har ställt.

- 14 I skälen 5 och 12 i direktiv 2006/115 anges följande:

”(5) Upphovsmännens och de utövande konstnärernas skapande och konstnärliga arbete förutsätter en tillräcklig inkomst som underlag för fortsatt skapande och konstnärligt arbete, och de investeringar som krävs, särskilt för framställning av fonogram och filmer, är särskilt stora och riskfyllda. Möjligheten att säkerställa en sådan inkomst och att återfå investeringarna kan effektivt garanteras endast genom tillfredsställande rättsligt skydd för de berörda rättighetshavarna.

...

- (12) Det är nödvändigt att tillförsäkra upphovsmän och utövande konstnärer en skälig ersättning som de inte kan avstå från; rättighetshavarna måste även fortsättningsvis ha möjlighet att uppdraga förvaltningen av denna rättighet till insamlingsorganisationer.”

15 I artikel 2.2 i detta direktiv föreskrivs följande:

”Ett filmverks eller annat audiovisuellt verks huvudregissör betraktas som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän. Medlemsstaterna får föreskriva att även andra personer skall anses som upphovsmän.”

16 Artikel 3 i samma direktiv, med rubriken ”Rättighetsinnehavare och föremål för uthyrnings- och utlåningsrättigheter”, har följande lydelse:

”1. Ensamrätten att medge eller förbjuda uthyrning och utlåning skall tillkomma

- a) upphovsmannen, vad gäller original och andra exemplar av hans verk,
- b) den utövande konstnären, vad gäller upptagningar av hans framförande,
- c) fonogramframställaren, vad gäller hans fonogram,
- d) den som producerat första upptagningen av en film, vad gäller original och andra exemplar av filmen.

...

4. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 6 skall en utövande konstnär som omfattas av ett avtal om framställningen av en film vilket ingåtts individuellt eller kollektivt mellan utövande konstnärer och en filmproducent presumeras ha överlåtit uthyrningsrättigheten i den mån annat inte föreskrivs i avtalet eller följer av artikel 5.

5. Medlemsstaterna får föreskriva en liknande presumptionsregel beträffande upphovsmän som den som avses i punkt 4.

...”

17 Artikel 5 i samma direktiv har rubriken ”Oeftergivlig rätt till skälig ersättning”. I artikel 5.1 och 5.2 anges följande:

”1. När en upphovsman eller utövande konstnär har överlåtit eller upplåtit sin uthyrningsrätt avseende ett fonogram eller ett original eller annat exemplar av en film till en fonogramframställare eller en filmproducent, behåller upphovsmannen eller den utövande konstnären rätten att erhålla skälig ersättning för uthyrningen.

2. Upphovsmannen eller den utövande konstnären kan inte avstå från sin rätt till skälig ersättning.”

Direktiv 2006/116/EG

18 Direktiv 93/98 har upphävts genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/116/EG av den 12 december 2006 om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EUT L 372, s. 12). I sistnämnda direktiv kodifieras och återges, i motsvarande ordalag, bestämmelserna i direktiv 93/98. Med beaktande av tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen (mars 2008), är direktiv 2006/116 tillämpligt i tiden (*ratione temporis*). Det är således mot bakgrund av det direktivet som domstolen kommer att lämna ett förhandsavgörande med avseende på de frågor som den hänskjutande domstolen har ställt.

19 I skäl 5 i direktiv 2006/116 anges följande:

”Bestämmelserna i detta direktiv bör inte påverka medlemsstaternas tillämpning av bestämmelserna i artikel 14 [bis] 2 b, c, d och 14 [bis].3 i Bernkonventionen.”

20 Artikel 2 i detta direktiv, med rubriken ”Filmverk eller audiovisuella verk”, har följande lydelse:

”1. Huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk skall anses som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän. Medlemsstaterna kan föreskriva att andra skall anses som medupphovsmän.

2. Skyddstiden för filmverk eller audiovisuella verk skall löpa ut 70 år efter den tidpunkt då den sist avlidne av följande personer dör, oavsett om dessa personer anses som medupphovsmän eller inte: huvudregissören, filmmanusets författare, författaren till dialogen och kompositören till musik som särskilt skapats för att användas i filmverket eller det audiovisuella verket.”

Den nationella rätten

21 I 38 § stycke 1 i lagen om upphovsrätt (Urheberrechtsgesetz, BGBl. 111/1936, senast ändrad genom den förbundslag som offentliggjordes i *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich* I, 58/2010) (nedan kallad UrhG) anges följande:

”Nyttjanderätten till kommersiellt framställda filmverk tillkommer företagets innehavare (filmproducent) Upphovsmannens lagstadgade rätt till ersättning tillkommer filmproducenten och upphovsmannen med hälften vardera i den mån den inte är oeftergivlig och såvida producenten och upphovsmannen inte har avtalat något annat.”

22 I 42 b § stycke 1 UrhG föreskrivs följande:

”Om ett verk, som är föremål för radio- eller TV-utsändning, görs tillgängligt för allmänheten eller upptas på ett video- eller fonogram som producerats i kommersiellt syfte, på grund av dess karaktär kan förväntas mångfaldigas för eget eller privat bruk genom upptagande på ett video- eller fonogram enligt 42 § styckena 2–7, har upphovsmannen rätt till en skälig ersättning (ersättning för mångfaldigande genom inspelningsmedier) när medierna saluförs mot betalning inom landet i kommersiellt syfte. Som medier gäller oinspelade video- eller fonogram som är ägnade för sådant mångfaldigande eller andra video- eller fonogram som är ämnade för detta.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

23 Käranden i målet vid den nationella domstolen, Martin Luksan, är manusförfattare och huvudregissör till en dokumentärfilm med titeln ”Fotos von der Front” (Foton från fronten), som handlar om den tyska krigsfotograferingen under andra världskriget. Det är ostridigt att denna dokumentärfilm, som utgör en kritisk skildring av kluvenheten inom krigsfotograferingen, utgör ett filmverk. Därigenom är det skyddat såsom ett originalverk.

24 Svaranden i målet vid den nationella domstolen, Petrus van der Let, är producent och producerar kommersiella filmverk och andra audiovisuella verk.

25 I mars 2008 slöt parterna ett ”regi- och författaravtal” (ett avtal om audiovisuell produktion). I avtalet angavs närmare att Martin Luksan var manusförfattare och huvudregissör medan Petrus van der Let skulle producera och utnyttja filmen. Martin Luksan överlät genom avtalet samtliga upphovs- och närstående rättigheter till denna film till Petrus van der Let. Denna överlåtelse av rättigheter omfattade emellertid, uttryckligen, inte vissa utnyttjandeformer, nämligen rätten att göra filmen tillgänglig för

allmänheten på digitala nät samt rätten till sändning genom så kallad "closed-circuit television" och "pay tv", det vill säga (kodad) sändning till slutna användarkretsar mot särskild ersättning.

- 26 Avtalet innehöll inte någon uttrycklig reglering vad avser den lagstadgade rätten till ersättning, såsom den ersättning för mångfaldigande genom inspelningsmedier som avses i 42 b § UrhG ("Leerkassettenvergütung", vilket ordagrant översatt betyder ersättning för tomkassetter).
- 27 Den omständigheten att Petrus van der Let har gjort filmen tillgänglig på internet och överlåtit rättigheterna härför till Movieurope.com har gett upphov till målet vid den nationella domstolen. Filmen kunde därigenom laddas ned från den webbplatsen, såsom "video on demand". Producenten har även gjort filmtrailern tillgänglig på internet, genom You Tube, och har överlåtit rättigheterna för "pay TV" till Scandinavia TV.
- 28 Under dessa omständigheter väckte regissören Martin Luksan talan mot producenten Petrus van der Let vid den hänskjutande domstolen. Martin Luksan gjorde därvid gällande att mot bakgrund av att han förbehållits rätten till vissa utnyttjandeformer (rätten att sända filmen till slutna användarkretsar genom "video on demand" och "pay TV"), utgör producentens utnyttjande av den film som är i fråga i målet vid den nationella domstolen ett åsidosättande av nämnda avtal och upphovsrätten.
- 29 Petrus van der Let har häremot invänt att den "lagstadgade överlåtelse" som föreskrivs i 38 § stycke 1 första meningen UrhG innebär att samtliga exklusiva nyttjanderätter till den aktuella filmen tillkommer honom i egenskap av filmproducent. Avvikande avtalsbestämmelser eller förbehåll är sålunda ogiltiga.
- 30 Petrus van der Let har vidare gjort gällande att samma bedömning ska göras beträffande lagstadgad rätt till ersättning enligt UrhG, bland annat "ersättning för mångfaldigande genom inspelningsmedier", som beträffande nyttjanderätten. Följaktligen tillkommer även all lagstadgad rätt till ersättning honom, eftersom han enligt avtalet har rätt till all nyttjanderätt till filmen. Petrus van der Let har nämligen påstått sig ha rätt till såväl hälften av den lagstadgade rätt till ersättning som följer av 38 § stycke 1 andra meningen UrhG i egenskap av producent, som den andra hälften av den lagstadgade rätten, vilken i princip tillkommer filmens upphovsman (Martin Luksan, i egenskap av regissör), i enlighet med samma paragraf. Enligt Petrus van der Let är en avtalsbestämmelse som innebär ett undantag från nämnda lagbestämmelse tillåten.
- 31 Martin Luksan anser att det synsättet är felaktigt och har yrkat att den hänskjutande domstolen ska fastställa att hälften av den lagstadgade rätten till ersättning tillkommer honom.
- 32 Enligt uppgifter från den hänskjutande domstolen följer det av österrikisk doktrin och rättspraxis att det i 38 § stycke 1 första meningen UrhG föreskrivs att nyttjanderätten ursprungligen och direkt endast tillkommer filmproducenten snarare än att det ska anses vara fråga om en "lagstadgad överlåtelse" eller en presumtion om övergång av dessa rättigheter. Vid en sådan tolkning av 38 § stycke 1 första meningen UrhG är avtalsbestämmelser som innebär ett undantag från nämnda princip om ursprungligt och direkt förvärv av nyttjanderätten ogiltiga.
- 33 Vad beträffar rätten till lagstadgad ersättning, bland annat "ersättning för mångfaldigande genom inspelningsmedier", anges i 38 § stycke 1 andra meningen UrhG, att den tillkommer filmproducenten och upphovsmannen med hälften vardera, samtidigt som det uttryckligen anges att det är möjligt att avtala om undantag från den principen, även vad avser den del av rättigheterna som tillkommer upphovsmannen till filmen.
- 34 Under dessa omständigheter förefaller den hänskjutande domstolen anse att 38 § stycke 1 första och andra meningarna UrhG, såsom den hittills har tolkats i österrikisk doktrin och rättspraxis, strider mot unionsrätten. Vid en tolkning i överensstämmelse med unionsrätten skulle enligt den domstolen 38 § stycke 1 första meningen UrhG anses utgöra en presumtion om överlåtelse, tills motsatsen bevisats. Huvudregissören har dessutom rätt till skälig ersättning, vilken denne inte får avstå från. Vad beträffar

rätten till lagstadgad ersättning anser den hänskjutande domstolen att även om hälften av den rätten tilldelas upphovsmannen till filmen, vilket den anser är rimligt, enligt 38 § stycke 1 andra meningen UrhG, borde det inte vara tillåtet att göra undantag från den fördelningsbestämmelsen.

35 Den hänskjutande domstolen söker klarhet i huruvida de relevanta bestämmelserna i UrhG, vilka innebär att producenten ges vissa rättigheter oberoende av vad som anges i avtal, ska tillämpas såsom de österrikiska domstolarna hittills har tolkat dem eller om de ska tolkas på motsatt sätt i överensstämmelse med unionsrätten.

36 Mot bakgrund härav har Handelsgericht Wien beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Ska de unionsrättsliga bestämmelserna om upphovsrätt och närstående rättigheter, i synnerhet bestämmelserna i artikel 2.2, 2.5 och 2.6 i direktiv 92/100, artikel 1.5 i direktiv 93/83, och artikel 2.1 i direktiv 93/98 jämförd med artikel 4 i direktiv 92/100, artikel 2 i direktiv 93/83 och artiklarna 2, 3 och 5.2 i direktiv 2001/29 tolkas så, att den nyttjanderätt som avser mångfaldigande, sändning via satellit och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten, i samtliga fall direkt (ursprungligen) tillkommer huvudregissören till ett filmverk eller annat audiovisuellt verk eller andra filmupphovsmän som föreskrivits av den nationella lagstiftaren och inte direkt (ursprungligen) och uteslutande filmproducenten, vilket skulle innebära att nationell lagstiftning enligt vilken denna nyttjanderätt direkt (ursprungligen) och uteslutande tillkommer filmproducenten strider mot unionsrätten?

2) För det fall fråga 1 besvaras jakande:

a) Ges enligt unionsrätten den nationella lagstiftaren möjlighet att även vad avser andra rättigheter än uthyrnings- och utlåningsrättigheter, fastställa en presumtion till förmån för filmproducenten om en överlåtelse av den nyttjanderätt (som avses i fråga 1) som tillkommer huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk eller andra filmupphovsmän som fastställts av den nationella lagstiftaren, och ska, för det fall denna fråga besvaras jakande, kraven i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 92/100 jämförda med artikel 4 i nämnda direktiv iakttas?

b) Ska ett ursprungligt rättsinnehav för huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk eller andra filmupphovsmän som fastställts av den nationella lagstiftaren även tillämpas på den rätt till skälig ersättning som fastställts av den nationella lagstiftaren, såsom den ersättning för mångfaldigande genom inspelningsmedier som avses i 42 b § UrhG respektive på rätt till rimlig kompensation i den mening som avses i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29?

3) För det fall fråga 2b besvaras jakande:

Ges enligt unionsrätten den nationella lagstiftaren möjlighet att, vad avser de rättigheter som avses i punkt 2 och som tillkommer huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk eller andra filmupphovsmän som fastställts av den nationella lagstiftaren, föreskriva en presumtion om att dessa rättigheter ska anses ha överlåtits till filmproducenten och ska, för det fall denna fråga besvaras jakande, kraven i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 92/100 jämförda med artikel 4 i nämnda direktiv iakttas?

4) För det fall fråga 3 besvaras jakande:

”Är en nationell bestämmelse – enligt vilken huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk eller andra filmupphovsmän som fastställts av den nationella lagstiftaren visserligen är berättigade till hälften av den lagstadgade rätten till ersättning, men denna rätt inte är absolut utan kan avtalas bort – förenlig med de ovannämnda unionsrättsliga bestämmelserna avseende upphovsrätt och närstående rättigheter?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 37 Den nationella domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida bestämmelserna i artiklarna 1 och 2 i direktiv 93/83, å ena sidan, och bestämmelserna i artiklarna 2 och 3 i direktiv 2001/29 jämförda med artiklarna 2 och 3 i direktiv 2006/115 och artikel 2 i direktiv 2006/116, å andra sidan, ska tolkas så, att sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten), enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören, i dennes egenskap av upphovsman till nämnda filmverk. Samma domstol söker vidare klarhet i huruvida ovannämnda bestämmelser följaktligen utgör hinder för sådana nationella bestämmelser enligt vilka rättigheterna i fråga uteslutande tillkommer filmproducenten.
- 38 Det ska erinras om att nyttjanderätt till filmverk eller audiovisuella verk är föremål för flera direktiv. I kapitel 2 i direktiv 93/83 regleras rätten att sända verk via satellit. Rätten till mångfaldigande och till överföring av verk till allmänheten genom tillgängliggörande för allmänheten regleras i artikel 2 respektive artikel 3 i direktiv 2001/29. Bestämmelser om uthyrnings- och utlåningsrättigheter återfinns i artiklarna 2 och 3 i direktiv 2006/115.
- 39 Vad beträffar direktiv 93/83 föreskrivs i dess artikel 1.5 att ett filmverks eller audiovisuellt verks huvudregissör anses som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän.
- 40 På samma sätt, vad beträffar direktiv 2006/115, föreskrivs i dess artikel 2.2 att ett filmverks eller annat audiovisuellt verks huvudregissör betraktas som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän.
- 41 Däremot kan det konstateras att det i direktiv 2001/29 inte finns några uttryckliga uppgifter om ett filmverks huvudregissörs ställning.
- 42 Under dessa omständigheter ska för det första fastställas vilken ställning ett filmverks huvudregissör har med avseende på den nyttjanderätt som regleras i direktiv 2001/29.
- 43 Det följer av skäl 20 i direktiv 2001/29 att det direktivet bygger på de principer och regler som redan fastlagts genom de direktiv som nu är i kraft på området, särskilt direktiv 92/100 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter (vilket ersatts av direktiv 2006/115) och direktiv 93/98 om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (vilket ersatts av direktiv 2006/116). Direktiv 2001/29 ska utveckla och sätta in dessa principer och bestämmelser i ett sammanhang, nämligen informationssamhället. Bestämmelserna i direktiv 2001/29 påverkar inte bestämmelserna i de två sistnämnda direktiven, om inte annat föreskrivs i direktiv 2001/29 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 oktober 2011 i de förenade målen C-403/08 och C-429/08, Football Association Premier League m.fl., REU 2011, s. I-9083, punkterna 187 och 188).
- 44 I artikel 2.1 i direktiv 2006/116 föreskrivs emellertid, under rubriken ”Filmverk eller audiovisuella verk”, den allmänna regeln att huvudregissören till ett filmverk eller audiovisuellt verk ska anses som dess upphovsman eller en av dess upphovsmän samtidigt som medlemsstaterna kan föreskriva att andra ska anses som medupphovsmän.
- 45 Denna bestämmelse ska således tolkas på så sätt att oavsett vad som föreskrivs i nationell rätt ska huvudregissören till ett filmverk under alla omständigheter, till skillnad från vad som är fallet beträffande övriga upphovsmän till ett sådant verk, anses vara upphovsman enligt direktiv 2006/116.

- 46 Vidare föreskrivs i artikel 2.2 i direktiv 2006/116 skyddstiden för filmverk eller audiovisuella verk. Denna bestämmelse innebär med nödvändighet att ett sådant verk, inklusive upphovsmannens och medupphovsmännens rättigheter och särskilt huvudregissörens rättigheter, åtnjuter rättsligt skydd.
- 47 Eftersom inget annat föreskrivs i direktiv 2001/29 och bestämmelserna i detta direktiv inte påverkar bestämmelserna i direktiv 2006/116 och direktiv 2006/115, bland annat bestämmelserna i artikel 2.2, ska artiklarna 2 och 3 i direktiv 2001/29 tolkas på så sätt att den upphovsrätt som huvudregissören till filmverket har enligt dessa artiklar säkerställs.
- 48 Av det ovanstående följer att huvudregissören till ett filmverk ska anses utgöra upphovsmannen eller en av upphovsmännen till verket med avseende på samtliga ifrågakvarande nyttjanderätter, vilket inbegriper de rättigheter som följer av direktiv 2001/29.
- 49 Det ska för det andra fastställas huruvida sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten), enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören till filmverket, i dennes egenskap av upphovsman till nämnda filmverk eller om rättigheterna i förekommande fall direkt, ursprungligen och uteslutande kan tillkomma filmproducenten.
- 50 I artikel 2 i direktiv 93/83 anges vad beträffar rätten till sändning via satellit att upphovsmannen ska ha ensamrätt att ge tillstånd till överföring av upphovsrättsliga verk till allmänheten via satellit.
- 51 I artikel 2 i direktiv 2001/29 anges vad beträffar rätten till mångfaldigande att upphovsmän ska anses ha sådan rätt beträffande sina verk och att framställarna av de första upptagningarna av filmer ska anses ha sådan rätt beträffande original och kopior av sina filmer.
- 52 På samma sätt anges i artikel 3 i direktiv 2001/29 vad beträffar rätten till överföring av verk till allmänheten genom tillgängliggörande för allmänheten att upphovsmän ska anses ha sådan rätt beträffande sina verk och att framställarna av de första upptagningarna av filmer ska anses ha sådan rätt beträffande original och kopior av sina filmer.
- 53 Enligt de bestämmelser som angetts i de tre föregående punkterna tillkommer således den nyttjanderätt till filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen ursprungligen huvudregissören, i dennes egenskap av upphovsman.
- 54 Den österrikiska regeringen har emellertid, trots dessa bestämmelser i sekundärrätten, i sitt yttrande som inkommit till domstolen åberopat punkt 2 b jämförd med punkt 3 i artikel 14 bis i Bernkonventionen, vilken artikel avser filmverk. Den österrikiska regeringen menar att den enligt de bestämmelserna har rätt att bevilja filmverkets producent dessa rättigheter.
- 55 Av dessa bestämmelser, sedda tillsammans, följer nämligen att det i undantagsfall är tillåtet att i nationell rätt neka huvudregissören viss nyttjanderätt till filmverket, såsom bland annat rätten till mångfaldigande och rätten till överföring till allmänheten.
- 56 Det ska härvid inledningsvis erinras om att samtliga medlemsstater i unionen har ratificerat Bernkonventionen, vissa redan före den 1 januari 1958 och andra innan de blev medlemmar i unionen.
- 57 Vad särskilt beträffar artikel 14 bis i Bernkonventionen avseende filmverk, infördes den bestämmelsen efter revideringen av konventionen i Bryssel år 1948 och därefter i Stockholm år 1967.

- 58 Bernkonventionen utgör således ett internationellt avtal i den mening som avses i artikel 351 FEUF. I den bestämmelsen anges att de rättigheter och förpliktelser som följer av avtal som ingåtts före den 1 januari 1958 eller, för stater som senare ansluter sig, före tidpunkten för deras anslutning, mellan å ena sidan en eller flera medlemsstater och å andra sidan ett eller flera tredjeländer inte ska påverkas av bestämmelserna i fördragen.
- 59 Det ska vidare framhållas att unionen visserligen inte är part i Bernkonventionen, men att den ändå enligt artikel 1.4 i WIPO:s fördrag om upphovsrätt, vilket unionen är part i och vilket utgör en del av dess rättsordning och vilket direktiv 2001/29 har till syfte att genomföra, är skyldig att följa artiklarna 1–21 i Bernkonventionen (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen *Football Association Premier League m.fl.*, punkt 189, och där angiven rättspraxis). Unionen är följaktligen skyldig att följa bland annat artikel 14 bis i Bernkonventionen.
- 60 Under dessa omständigheter uppkommer frågan huruvida bestämmelserna i direktiven 93/83 och 2001/29, vilka nämnts i punkterna 50–52 i förevarande dom, mot bakgrund av artikel 1.4 i WIPO:s fördrag om upphovsrätt, ska tolkas på så sätt att en medlemsstat, på grundval av artikel 14 bis i Bernkonventionen och med hänvisning till den möjlighet som medlemsstaten därigenom ges, i nationell rätt får föreskriva att huvudregissören inte ska ha sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen.
- 61 Det ska inledningsvis erinras om att bestämmelserna i artikel 351 första stycket FEUF syftar till att i överensstämmelse med folkrättsliga grundsatser precisera att fördragets tillämpning inte påverkar den berörda medlemsstatens åtaganden att dels respektera tredjelands rättigheter enligt tidigare avtal, dels fullgöra motsvarande förpliktelser (dom av den 28 mars 1995 i mål C-324/93, *Evans Medical och Macfarlan Smith*, REG 1995, s. I-563, punkt 27, och av den 14 januari 1997 i mål C-124/95, *Centro-Com*, REG 1997, s. I-81, punkt 56).
- 62 En medlemsstat som enligt ett internationellt avtal får vidta en åtgärd som förefaller strida mot unionsrätten, utan att vara skyldig att göra detta, måste emellertid underlåta att vidta en sådan åtgärd (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen *Evans Medical och Macfarlan Smith*, punkt 32, och *Centro-Com*, punkt 60).
- 63 Nämda rättspraxis ska i tillämpliga delar även tillämpas när, som en följd av unionsrättens utveckling, en lagstiftning som en medlemsstat infört mot bakgrund av den möjlighet som följer av ett äldre internationellt avtal visar sig vara oförenlig med unionsrätten. I ett sådant fall kan den berörda medlemsstaten inte undslippa skyldigheter som i ett senare skede uppkommit enligt unionsrätten, genom att åberopa nämnda avtal.
- 64 Genom att föreskriva att huvudregissören till ett filmverk ska anses vara upphovsman eller en av upphovsmännen till detsamma har unionslagstiftaren utövat sin behörighet på immaterialrättsområdet. Under dessa omständigheter är medlemsstaterna inte längre behöriga att anta bestämmelser som är oförenliga med dessa unionsbestämmelser. De har således inte längre möjlighet att göra gällande sina rättigheter enligt artikel 14 bis i Bernkonventionen.
- 65 Det ska vidare konstateras att en sådan lagstiftningsåtgärd som beskrivs i punkt 60 i förevarande dom är oförenlig med det mål som eftersträvas med direktiv 2001/29.
- 66 Det följer nämligen av skäl 9 i direktiv 2001/29, vilket bland annat reglerar rätten till mångfaldigande och överföring till allmänheten, att unionslagstiftaren har haft för avsikt att säkerställa en hög skyddsnivå, eftersom den anser att skyddet av upphovsrätten har en avgörande betydelse för det intellektuella skapandet. Immaterialrätt har därför erkänts som en integrerad del av äganderätten.

- 67 Eftersom huvudregissören till ett filmverk anses vara upphovsman, är det oförenligt med det mål som eftersträvas genom direktiv 2001/29 att godta att denne upphovsman nekas sådan nyttjanderätt som är i fråga.
- 68 Det ska slutligen erinras om att det i artikel 17.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna föreskrivs att var och en har rätt att besitta lagligen förvärvad egendom, att nyttja den, att förfoga över den och att testamentera bort den. Ingen får berövas sin egendom utom då samhällsnyttan kräver det, i de fall och under de förutsättningar som föreskrivs i lag och mot rättmätig ersättning för sin förlust i rätt tid. Nyttjandet av egendomen får regleras i lag om det är nödvändigt för allmänna samhällsintressen. I artikel 17.2 i samma stadga föreskrivs att immateriell egendom ska vara skyddad.
- 69 Mot bakgrund av vad som har angetts i punkt 53 i förevarande dom ska huvudregissören till ett filmverk anses, genom unionsrätten, lagligen ha förvärvat rätten att utnyttja de immateriella rättigheterna till nämnda verk.
- 70 Under dessa omständigheter innebär den omständigheten att huvudregissören nekas sådan nyttjanderätt som är i fråga att denne berövas lagligen förvärvade immateriella rättigheter.
- 71 Av det ovanstående följer att bestämmelserna i direktiven 93/83 och 2001/29, vilka nämnts i punkterna 50–52 i förevarande dom, mot bakgrund av artikel 1.4 i WIPO:s fördrag om upphovsrätt, inte ska tolkas på så sätt att en medlemsstat, på grundval av artikel 14 bis i Bernkonventionen och med hänvisning till den möjlighet som medlemsstaten därigenom ges, i nationell rätt får föreskriva att huvudregissören inte ska ha sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen. En sådan tolkning skulle, för det första, innebära att unionens behörighet på området inte iakttas, för det andra, vara oförenlig med det mål som eftersträvas med direktiv 2001/29 och, slutligen, vara oförenlig med de krav som uppställs i artikel 17.2 i nämnda stadga om de grundläggande rättigheterna, vari föreskrivs att immateriell egendom ska vara skyddad.
- 72 Av vad som anförts följer att den första frågan ska besvaras på så sätt att bestämmelserna i artiklarna 1 och 2 i direktiv 93/83, å ena sidan, och bestämmelserna i artiklarna 2 och 3 i direktiv 2001/29 jämförda med artiklarna 2 och 3 i direktiv 2006/115 och artikel 2 i direktiv 2006/116, å andra sidan, ska tolkas så, att sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten), enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören. Följaktligen ska dessa bestämmelser tolkas så, att de utgör hinder för sådana nationella bestämmelser enligt vilka nämnda nyttjanderätt uteslutande tillkommer producenten av filmverket i fråga.

Den andra frågan, delfråga a

- 73 Unionslagstiftaren har i artikel 2.5 i direktiv 92/100 infört en regel om presumtion om överlåtelse av uthyrningsrättigheten till förmån för producenten av ett filmverk.
- 74 I artikel 3.4 i direktiv 2006/115, vilken har samma lydelse som artikel 2.5 i direktiv 92/100, anges numera att en utövande konstnär, som omfattas av ett avtal om framställningen av en film vilket ingåtts individuellt eller kollektivt mellan utövande konstnärer och en filmproducent, ska presumeras ha överlåtit uthyrningsrättigheten i den mån annat inte föreskrivs i avtalet.
- 75 Dessutom anges i artikel 3.5 i direktiv 2006/115, vilken har samma lydelse som artikel 2.6 i direktiv 92/100, att medlemsstaterna får föreskriva en liknande presumptionsregel beträffande upphovsmän.

- 76 Mot bakgrund av denna inledande precisering ska den hänskjutande domstolens fråga förstås på så sätt att den avser huruvida unionsrätten kan tolkas så, att medlemsstaterna ges möjlighet att fastställa en sådan presumtion om överlåtelse även vad beträffar sådan nyttjanderätt till filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten) och, om frågan ska besvaras jakande, vilka villkor som uppställs härför.
- 77 Vad beträffar det mål som eftersträvas genom bestämmelserna i direktiv 2006/115, vilka angetts i tolkningsfrågan, hänvisas till skäl 5 i detta direktiv där det anges att upphovsmännens och de utövande konstnärernas skapande och konstnärliga arbete förutsätter att de erhåller en tillräcklig inkomst. Vidare anges att de investeringar som krävs, särskilt för framställning av fonogram och filmer, är särskilt stora och riskfyllda. Möjligheten att säkerställa en sådan inkomst och att återfå investeringarna kan effektivt garanteras endast genom ett tillfredsställande rättsligt skydd för de berörda rättighetshavarna.
- 78 Av nämnda skäl 5 i direktiv 2006/115 följer bland annat att en avvägning måste göras mellan å ena sidan iakttagandet av rättigheter och intressen som de olika fysiska personer som har bidragit till det intellektuella skapandet av filmen har, nämligen upphovsmannen eller upphovsmännen till filmverket, och å andra sidan iakttagandet av filmproducentens rättigheter och intressen, vilken har tagit initiativet till och ansvaret för genomförandet av filmverket samt burit de risker som är förbundna med denna investering.
- 79 Under dessa omständigheter har, inom ramen för direktiv 2006/115, regeln om presumtion om överlåtelse av uthyrningsrättigheten till förmån för filmproducenten införts för att tillgodose ett av de syften som avses i skäl 5 i nämnda direktiv, nämligen att göra det möjligt för producenten att återfå de investeringar som denne gjort för att genomföra filmverket.
- 80 Regeln om presumtion om överlåtelse ger dock även möjlighet att ta hänsyn till filmverkets huvudregissörs intressen. Den innebär inte på något sätt att bestämmelsen att uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende verket direkt och ursprungligen tillkommer upphovsmannen ifrågasätts. Genom att uttryckligen ange att detta gäller ”i den mån annat inte föreskrivs i avtalet”, avsåg unionslagstiftaren att säkerställa att huvudregissören bibehåller möjligheten att ingå överenskommelser med annat innehåll.
- 81 En sådan presumptionsregel är således förenlig med kravet på att en intresseavvägning görs, såsom anges i punkt 78 i förevarande dom, så att det säkerställs att filmproducenten erhåller uthyrningsrättigheten avseende filmverket, samtidigt som huvudregissören fritt förfogar över de rättigheter som denne innehar i egenskap av upphovsman och därigenom kan skydda sina intressen.
- 82 Målet att möjliggöra en tillfredsställande avkastning på investeringarna avseende filmverket avser emellertid mer än endast skyddet av de uthyrnings- och utlåningsrättigheter som regleras i direktiv 2006/115, eftersom nämnda mål även återfinns i andra relevanta direktiv på området.
- 83 I skäl 10 i direktiv 2001/29 anges att de investeringar som krävs för att producera varor, såsom filmer eller multimedieprodukter, är betydande. Ett tillfredsställande rättsligt skydd av immateriella rättigheter är således nödvändigt för att säkerställa sådan ersättning och för att möjliggöra en tillfredsställande avkastning på investeringarna (se även, för ett liknande resonemang, dom av den 13 juli 2006 i mål C-61/05, kommissionen mot Portugal, REG 2006, s. I-6779, punkt 27).
- 84 Det ska även framhållas att unionslagstiftaren, i skäl 5 i direktiv 2001/29, uttryckligen har preciserat att den nu gällande lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter bör anpassas och kompletteras för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den ekonomiska verkligheten, till exempel de nya utnyttjandeformerna, men att detta inte kräver nya begrepp för skyddet inom området för immaterialrätt.

- 85 Under dessa omständigheter ska unionslagstiftaren inte anses ha menat att ett begrepp såsom presumtion om överlåtelse inte ska tillämpas, då det är fråga om nyttjanderätt som regleras i direktiv 2001/29. Unionslagstiftaren ska nämligen år 2001 i samband med antagandet av nämnda direktiv anses ha bibehållit de olika begreppen avseende skyddet inom området för immaterialrätt vilka utarbetats inom ramen för de tidigare direktiven och har inte heller, med avseende på förevarande fall, infört bestämmelser med annat innehåll.
- 86 Av det ovanstående följer att en sådan regel om presumtion om överlåtelse, såsom den som ursprungligen infördes, vad beträffar uthyrnings- och utlåningsrättigheter, i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 92/100, vilken i sak återges i artikel 3.4 och 3.5 i direktiv 2006/115, även ska kunna tillämpas med avseende på sådan nyttjanderätt till ett filmverk som den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten).
- 87 Av det anförda följer att den andra frågan, delfråga a, ska besvaras på så sätt att unionsrätten ska tolkas så, att medlemsstaterna ges möjlighet att fastställa en presumtion om överlåtelse vad beträffar sådan nyttjanderätt till filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten) till förmån för filmverkets producent. Detta gäller under förutsättning att en sådan presumtion inte är absolut och, därmed, gör det omöjligt för huvudregissören till nämnda verk att ingå överenskommelser med annat innehåll.

Den andra frågan, delfråga b

- 88 Den nationella domstolen har ställt den andra frågan, delfråga b, för att få klarhet i huruvida rätten till skälig ersättning, såsom den rimliga kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29, mot bakgrund av det så kallade undantaget för privatkopiering, enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören i dennes egenskap av upphovsman eller medupphovsman till filmverket.
- 89 Det ska inledningsvis framhållas att eftersom frågan uteslutande avser sådan rimlig kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29 beträffande undantag för privatkopiering, kommer den endast att besvaras med avseende på rätten till mångfaldigande och den rätt till rimlig kompensation som hänför sig till den rätten.
- 90 Det ska erinras om att medlemsstaterna enligt artikel 2 a i direktiv 2001/29 ska föreskriva ensamrätt för upphovsmän att tillåta eller förbjuda mångfaldigande, direkt eller indirekt, tillfälligt eller permanent, oavsett metod och form, helt eller delvis av deras verk.
- 91 I artikel 2 d i samma direktiv ges framställarna av de första upptagningarna av filmer identiska rättigheter beträffande original och kopior av sina filmer.
- 92 Härav följer att rätten till mångfaldigande enligt lagstiftningen tillkommer såväl huvudregissören, i dennes egenskap av upphovsman till filmverket, som producenten, i dennes egenskap av ansvarig för de investeringar som är nödvändiga för att framställa nämnda verk.
- 93 Vidare får medlemsstaterna med stöd av artikel 5.2 b i samma direktiv föreskriva undantag eller inskränkningar från ensamrätten till mångfaldigande. De får göra det beträffande mångfaldigande, på alla typer av medier, utfört av en fysisk person för privat bruk där syftet varken direkt eller indirekt är kommersiellt (undantag för privatkopiering), under förutsättning att rättsinnehavarna får rimlig kompensation.

- 94 Eftersom huvudregissören av ett filmverk är en av dessa innehavare, ska han följaktligen enligt lagstiftningen, anses ha en direkt och ursprunglig rätt till rimlig kompensation mot bakgrund av undantaget för privatkopiering.
- 95 Av det anförda följer att den andra frågan, delfråga b, ska besvaras på så sätt att unionsrätten ska tolkas så, att den rätt till rimlig kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29, mot bakgrund av det så kallade undantaget för privatkopiering, enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören i dennes egenskap av upphovsman till filmverket.

Den tredje och den fjärde frågan

- 96 Den nationella domstolen har ställt dessa frågor, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida unionsrätten ska tolkas så att den nationella lagstiftaren ges möjlighet att föreskriva en presumtion om överlåtelse av den rätt till ersättning som tillkommer huvudregissören till filmverket till förmån för producenten av samma verk.
- 97 Det står härvid klart att den ifrågavarande nationella bestämmelsen varigenom nämnda presumptionsregel införs gör det möjligt för huvudregissören av filmverket att avstå från sin rätt till rimlig kompensation.
- 98 Det ska således för det första prövas huruvida unionsrätten utgör hinder för en nationell bestämmelse som gör det möjligt för huvudregissören av filmverket att avstå från sin rätt till rimlig kompensation.
- 99 Det ska inledningsvis påpekas att eftersom de frågor som ställts avser rätt till ersättning i den mening som avses i föregående fråga, kommer de endast att besvaras med avseende på rätten till mångfaldigande och rätten till rimlig kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29 mot bakgrund av undantaget för privatkopiering.
- 100 Såsom har angetts i punkt 93 i förevarande dom, följer det av artikel 5.2 b i direktiv 2001/29 att innehavarna av de berörda rättigheterna, i de medlemsstater där undantaget för privatkopiering införts, har rätt till rimlig kompensation. Av bestämmelsens utformning följer att unionslagstiftaren inte avsåg att godta att berörda personer kan avstå från att erhålla nämnda kompensation.
- 101 Dessutom ska artikel 5.2 b i samma direktiv tolkas restriktivt, mot bakgrund av att det därigenom införts ett undantag från den ensamrätt till mångfaldigande som upphovsmannen till verket innehar. Ett sådant undantag får inte tolkas så, att det omfattar mer än vad som uttryckligen föreskrivs i den ifrågavarande bestämmelsen. Eftersom det i den ifrågavarande bestämmelsen endast medges undantag från rätten till mångfaldigande, kan undantaget inte även anses omfatta rätten till ersättning.
- 102 Det finns på kontextuell nivå stöd för denna slutsats i bestämmelserna i artikel 5.2 i direktiv 2006/115, mot bakgrund av skäl 12 i samma direktiv. I nämnda bestämmelser återges ordalydelsen i artikel 4.2 i direktiv 92/100 och skäl 15 i sistnämnda direktiv, till vilket den hänskjutande domstolen har hänvisat. I samma bestämmelser preciseras att upphovsmannen inte kan avstå från sin rätt till skälig ersättning för uthyrning.
- 103 Unionslagstiftaren använde sig förvisso, när den föreskrev undantag från upphovsmännens ensamrätt, i direktiven 92/100 och 2006/115 av ordet ersättning i stället för kompensation, som i direktiv 2001/29. Begreppet ersättning syftar emellertid även det till att upphovsmännen ska få kompensation, eftersom ersättningen ges i syfte att kompensera för en skada som upphovsmännen lidit (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 juni 2011 i mål C-271/10, VEWA, REU 2011, s. I-5815, punkt 29).

- 104 Såsom har påpekats i punkterna 84 och 85 i förevarande dom, ska unionslagstiftaren i samband med antagandet av direktiv 2001/29 anses ha bibehållit de olika begreppen avseende skyddet inom området för immaterialrätt vilka utarbetats inom ramen för de tidigare direktiven, under förutsättning att den inte infört bestämmelser med annat innehåll.
- 105 I förevarande fall, som avser rätten till rimlig kompensation till förmån för upphovsmän mot bakgrund av undantaget för privatkopiering, följer det inte av någon bestämmelse i direktiv 2001/29 att unionslagstiftaren har övervägt att den som åtnjuter denna rättighet ska kunna avstå från den.
- 106 Domstolen har dessutom redan fastslagit att bestämmelserna i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29 – för att de inte ska förlora sin ändamålsenliga verkan – måste innebära att en medlemsstat som har infört ett undantag för privatkopiering i sin nationella rätt även har en skyldighet att uppnå ett visst resultat på så sätt att medlemsstaten inom ramen för sin behörighet ska säkerställa en effektiv uppbörd av den rimliga kompensation som ska ersätta upphovsmännen för deras skada (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 juni 2011 i mål C-462/09, Stichting de Thuiskopie, REU 2011, s. I-5331, punkt 34). Att kräva att medlemsstaterna ska säkerställa en effektiv uppbörd av den rimliga kompensationen till förmån för upphovsmännen är emellertid begreppsmässigt oförenligt med möjligheten för en sådan rättsinnehavare att avstå från den rimliga kompensationen.
- 107 Av det ovanstående följer att unionsrätten utgör hinder för en sådan nationell bestämmelse som gör det möjligt för huvudregissören till ett filmverk att avstå från sin rätt till rimlig kompensation.
- 108 Unionsrätten ska, av desto större anledning, tolkas så, att medlemsstaterna inte ges möjlighet att föreskriva en absolut presumtion om överlåtelse vad avser den rätt till ersättning som tillkommer huvudregissören till filmverket till förmån för producenten av samma verk, då en sådan presumtion skulle leda till att huvudregissören går miste om den rimliga kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29. Såsom har påpekats i punkt 100 i förevarande dom, ska huvudregissören i egenskap av innehavare av rätten till mångfaldigande med nödvändighet erhålla nämnda kompensation.
- 109 Mot bakgrund av det ovanstående ska den tredje och den fjärde frågan besvaras på så sätt att unionsrätten ska tolkas så, att medlemsstaterna inte ges möjlighet att föreskriva en presumtion om överlåtelse, vad avser den rätt till kompensation som tillkommer huvudregissören till filmverket, till förmån för producenten av samma verk, oavsett om presumptionsregeln är absolut eller om det är tillåtet att göra undantag från den.

Rättegångskostnader

- 110 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) **Bestämmelserna i artiklarna 1 och 2 i rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel, å ena sidan, och bestämmelserna i artiklarna 2 och 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället jämförda med artiklarna 2 och 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter och**

artikel 2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/116/EG av den 12 december 2006 om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter, å andra sidan, ska tolkas så, att sådan nyttjanderätt till ett filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten), enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören. Följaktligen ska dessa bestämmelser tolkas så, att de utgör hinder för sådana nationella bestämmelser enligt vilka nämnda nyttjanderätt uteslutande tillkommer producenten av filmverket i fråga.

- 2) Unionsrätten ska tolkas så, att medlemsstaterna ges möjlighet att fastställa en presumtion om överlåtelse vad beträffar sådan nyttjanderätt till filmverk som är i fråga i målet vid den nationella domstolen (rätt till sändning via satellit, mångfaldigande och annan överföring till allmänheten genom ett tillgängliggörande för allmänheten) till förmån för filmverkets producent. Detta gäller under förutsättning att en sådan presumtion inte är absolut och, därmed, gör det omöjligt för huvudregissören till nämnda verk att ingå överenskommelser med annat innehåll.
- 3) Unionsrätten ska tolkas så, att den rätt till rimlig kompensation som föreskrivs i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29, mot bakgrund av det så kallade undantaget för privatkopiering, enligt lagstiftningen direkt och ursprungligen tillkommer huvudregissören i dennes egenskap av upphovsman till filmverket.
- 4) Unionsrätten ska tolkas så, att medlemsstaterna inte ges möjlighet att föreskriva en presumtion om överlåtelse, vad avser den rätt till kompensation som tillkommer huvudregissören till filmverket, till förmån för producenten av samma verk, oavsett om presumptionsregeln är absolut eller om det är tillåtet att göra undantag från den.

Underskrifter